



www.turkishstudies.net/education

Turkish Studies - Educational Sciences

eISSN: 2667-5609

Research Article / Araştırma Makalesi



INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
Sponsored by IBU

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden ve Etmeyen 60-72 Aylık Çocukların Değer Algılarına Ebeveyn Tutumlarının Etkisinin İncelenmesi*

Investigation of the Effects of Parental Attitudes on Value Perceptions of 60-72 Months-old Children Who Attend Preschool Education and Not Pre-School Education

Betül Özkan** - Asude Balaban Dağal***

Abstract: All societies aim to pass down their national values from the past, as well as universally accepted values, to the new generation in order to sustain their existence. Fostering individuals who embrace the values expressing the societal responsibility of education is one of the most crucial duties of society, schools, and families. Education not only imparts academic knowledge but also teaches societal values, cultural heritage, and human rights. Education is fundamental not just for personal achievement but also for the progress of society and the foundation of living together harmoniously.. The main purpose of the study is to examine the effect of parental attitudes on the value perceptions of 60-72-month-old children who attend and do not attend preschool education institutions. The sample of the study consists of 234 children and parents who are 60-72 months old and attending or not attending preschool education institutions in the 2019-2020 academic year. "Personal Information Form" was used to collect demographic information, "Preschool Values Scale Family Form" was used to measure children's value perceptions, and "Parenting Attitude Scale" was used to measure parental attitudes. The research data was analyzed using statistical software. Independent Groups t-Test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), and Pearson Correlation Analysis were used in the analysis of the data. As a result of the study, it was found that there was a statistically significant difference between parental attitudes and value perceptions. This relationship was found to be low-level and positive. It was concluded that the positive tendency in parental attitudes also increased the value perceptions.

Structured Abstract: All societies want to transfer the national values from the past and the universal values that can be accepted by the societies to the new generation in order to continue their existence. Raising individuals who adopt the values expressed by the society in education is one of the most important duties of the society, school and family (Alpöge, 2011). While the schema of values is being formed, the child continues

* Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayın Etik Kurulu'ndan (22.012020 tarih ve 2020/8 sayılı kararı gereği) etik onay ve yazılı izin alınmıştır.

** Sorumlu Yazar: Betül Özkan, Uzman Öğretmen, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.

Corresponding Author: Expert Teacher, Republic of Türkiye Ministry of National Education.

ORCID 0000-0002-0276-9548

betulozkan_@hotmail.com

*** Doç. Dr. Asude Balaban Dağal, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği, Anabilim Dalı

Assoc. Prof. Dr. Asude Balaban Dağal, Marmara University, Atatürk Education Faculty, Department Of Pre-School Teaching.

ORCID 0000-0002-9527-5335

asudebd@marmara.edu.tr

Cite as/ Atıf: Özkan, B. & Balaban Dağal, A. (2023). Okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların değer algılarına ebeveyn tutumlarının etkisinin incelenmesi. *Turkish Studies - Education*, 18(3), 1007-1028. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.66470>

Received/Geliş: 19 November/Kasım 2022

Accepted/Kabul: 25 September/Eylül 2023

Published/Yayın: 30 September/Eylül 2023

Checked by plagiarism software

© Yazar(lar)/Author(s) | CC BY- NC 4.0

to develop with the influence of every point in his life, such as first the family, then the school, the environment, the teacher, the mass media, religion, the country in which he lives, and race. The family is known as the first place where the foundation of values education is laid. The period when the formation of values coincides with the critical periods in interaction with the family, where the foundation of personality development and socialization is laid (Gürhan, 2017; Ömeroğlu & Sapasağlam, 2016). Values education starts with modeling within the family and develops with the observations gained from educational environments and the environment. It is not impossible for the habits gained in the family to change in the coming years, but it is a low probability. For this reason, education is very important since the preschool period leaves traces that are hard to be erased in the life and personality of the child (Yılmaz, 2010). The main purpose of the study is to examine the effect of parental attitudes on the value perceptions of 60-72 months old children who attend or do not attend pre-school education institutions. In addition to this main purpose, the research also has objectives such as to determine whether there is a difference according to some demographic characteristics of the children who attend and do not attend pre-school education and their parents, in line with family opinions. This research is also important in terms of drawing attention to the importance and necessity of giving values education in the pre-school period and drawing the attention of educators who continue to work in the field of pre-school education and the parents of children who do not attend preschool education, about the value acquisition process and raising awareness. In order to reach the aim of the research, answers to the following questions were sought;

1. Is there a significant difference between the value perceptions (responsibility, respect, cooperation, honesty, friendship/friendship, sharing) and parental attitudes of children aged 60-72 months who attend and do not attend pre-school education?

2. Value perception total and sub-dimension scores (responsibility, respect, cooperation, honesty, friendship/friendship, sharing) of 60-72-month-old children with and without pre-school education were determined according to sociodemographic variables (marital status, presence of a person supporting the child's care, parents' working status, educational status of parents, gender of the child, number of siblings of the child) show a significant difference?

3. The total and sub-dimension scores (democratic attitude, authoritarian attitude, protective attitude, permissive attitude) of parents of 60-72 month-old children attending or not attending pre-school education, according to sociodemographic variables (marital status, presence of a person supporting the child's care, parents' working status, educational status of parents) show a significant difference?

The population of the research consists of children aged 60-72 months who receive and do not receive pre-school education in Istanbul. Children aged 60-72 months participating in the study, who attended and did not attend pre-school education, were determined by snowball sampling method. Although the specific characteristics of the people in the universe are determined by snowball sampling, this method is used when it is difficult to reach these people. As a result of the study, it was found that there is a statistically significant relationship between parental attitudes and children's perception of values, and that the positive tendency in parental attitudes also increases children's perception of values.

Keywords: Values education, values, preschool education, parenting attitude, family education

Öz: Bütün toplumlar varlıklarını devam ettirebilmek için geçmişten gelen milli değerleri ile toplumlarca kabul edilebilen evrensel değerleri yeni nesle aktarım yapmak istemektedirler. Eğitimin toplumsal sorumluluğunu ifade eden değerleri benimseyen bireyler yetiştirmek toplumun, okulun ve ailenin en önemli vazifelerinden biridir. Eğitim, bireylere sadece akademik bilgiler kazandırmakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal değerleri, kültürel mirası ve insan haklarını da öğretmelidir. Eğitim, sadece bireylerin kişisel başarısı için değil, aynı zamanda bir toplumun ilerlemesi ve bir arada yaşamanın temelini oluşturur. Araştırmanın temel amacı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların değer algılarına ebeveyn tutumlarının etkisinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini 2019-2020 yılında okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 60-72 aylık 234 çocuk ve ebeveyn oluşturmaktadır. Araştırmada demografik bilgileri toplamak için “Kişisel Bilgi Formu”, çocukların değer algılarını ölçmek için “Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu” ve ebeveyn tutumlarını ölçmek için “Ebeveyn Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma verileri istatistiksel paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde, Bağımsız Gruplar t Testi, Tek yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma

sonucunda, ebeveyn tutumları ile değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin düşük düzeyde ve pozitif yönlü olduğu görülmüştür. Ebeveyn tutumlarındaki olumlu eğilimin değer algılarını da arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, değer, okul öncesi eğitim, ebeveyn tutumu, aile eğitimi

Giriş

Değer, toplumlarda arzulanan, değerli görülen, uygulanması istenen kurallar ve ilkeler olarak tanımlanabilmektedir (Sagiv, 2002 & Cooper, 2014). Değerler yaşayan unsurlar oldukları için var olduğu toplumlardan etkilenmekte (Davidov & Grusec, 2006) ve içinde bulunduğu toplumu da etkilemektedirler (Döring, 2010). Değerler; yüzyıllardır üzerinde çalışılan, tüm toplumların tartıştığı ve fikir üretmeye çalıştığı bir olgudur. Değerler toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına, bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütler olmakta ve aynı zamanda bilinçte yer edinen, davranışı yönlendiren güdülerdir (Özguven, Soykan, Haran & Gençöz, 2003). Sorumluluk, dürüstlük, adalet, saygı, yardımseverlik ve hoşgörü evrensel olarak kabul edilen değerlere örnek gösterilebilir. Değerler, davranışı yönlendirmekte olan tutumlar için genel bir çerçeveyi biçimlendirmektedir. Bu çerçevede bireyin diğerlerine karşı olan tutum davranışlarını yönlendirmektedir (Demirhan İşcan, 2007). Değerlerin hem kişisel hem de kişilerarası ilişkiler üzerindeki etkililiğine bağlı olarak, değerler eğitimi eğitimde önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bütün toplumlar varlıklarını devam ettirebilmek için geçmişten gelen milli değerleri ile toplumlarca kabul edilebilen evrensel değerleri yeni nesle aktarmak istemektedirler. Toplum tarafından ifade edilen değerleri benimseyen bireyler yetiştirmek içinde bulunulan toplumun, okulun ve ailenin en önemli görevlerindedir (Alpöge, 2011). Değerler şeması oluşurken çocuk, önce aile sonra okul, çevre, öğretmen, kitle iletişim araçları, din, yaşamını sürdürdüğü ülke, ırk gibi yaşamındaki her noktanın etkisiyle gelişimini devam ettirmektedir. Aile, değerler eğitiminin temelini atıldığı ilk yer olarak bilinmektedir. Değerlerin oluşumunun gerçekleştiği dönem, kişilik gelişiminin ve sosyalleşmenin temelini atıldığı aile ile etkileşimdeki kritik dönemlere denk gelmektedir (Gürhan, 2017). Değerler eğitimi önce aile içinde model alma ile başlayarak eğitim ortamlarından ve çevreden kazanılan gözlemler ile gelişmektedir. Aile içinde kazanılan alışkanlıkların gelecek yıllarda değişmesi imkânsız değildir ancak düşük bir ihtimaldir. Bu nedenle, okul öncesi dönem çocuğun hayatında ve kişiliğinde silinmesi zor izler bıraktığı için eğitim oldukça önemli olmaktadır (Yılmaz, 2010).

Çocuğun çevresi ile etkileşimde bulunabilmesi ve bir ilişki de olabilmesi için belirli bir yaşantı içinde olması gerekmektedir. Etkileşimde bulunduğu süre içinde çocuk deneme yanılma yolunu kullanarak çevresi tarafından kabul görülen ya da kabul edilmeyen davranışları anlamaya ve uygulamaya başlar. Çocuğun uyum sürecinde çevre ile iletişimi anne-baba ile gerçekleştiğinden çocuk içinde bulunduğu çevrenin kültürüne ve yaşam biçimine anne babanın tutum ve davranışları ile sahip olur. Her anne baba farklı bir çocuk yetiştirme tutumuna ve anlayışına sahiptir. Ebeveynlerin bile aynı çocuk üzerindeki tutumları kendi içinde farklılık gösterebilmektedir. Anne baba tutumlarının her biri çocuğun kişiliğini farklı bir şekilde etkilemekte ve şekillendirmektedir (Yavuzer, 2008, s. 133). Her çocuk doğduğu andan itibaren aile içerisinde bir değer eğitimi ile karşılaşmaktadır. Ancak ailelerin özellikleri birbirinden farklıdır. Bu farklı özellikler ailelerin hangi değerlere sahip olduğunu bilmeyi zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı değer eğitimi sürecinde aile tek başına yetersiz kalabilmektedir. Anne-babaların birbirleriyle uyumları, birbirleriyle olan etkileşimleri, çocuklarına gösterdikleri tutumların çocukların değer algılarını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Aile değerlerin eğitiminde büyük bir öneme sahiptir. Geçmişten günümüze kadar var olan aile yapısı incelendiğinde, geleneksel açıdan ataerkil aile yapısında değerlere önem verilmiş ve toplumumuz da belli başlı değerlerimiz yerlerini edinmişlerdir. Birçok değerimiz ebeveynler tarafından çocuklarına öğretilerek günümüze gelmişlerdir (Raths, Harmin & Simon, 1966). Gander & Gardiner, (2001) ile Potts & Mandelco (2002)'nin çalışmalarına bakıldığında, anne ve babaların çocuk yetiştirme tutumları özellikle toplumsallaşma sürecinin en çok görüldüğü ve kişilik oluşumunun ilk adımlarının atıldığı okul öncesi dönemde büyük bir rol üstlenmektedir. Anne-babalar farkında olarak ya da olmayarak çocuklarının doğumundan itibaren çocuk yetiştirme tutumları ile çocuklarına nasıl davranacaklarını, düşüneceklerini, hissedeceklerini ve algılayacaklarını öğretmektedirler. Bu bağlamda ana-babalar; kabul edici, reddedici, kısıtlayıcı, koruyucu vb. tutumlar sergilemektedirler (Alisinanoğlu, 2003, s. 98). Aile içinde var olan eğitimin türü, toplumun türünü belirlemektedir. Aileler çocuklarına, dış dünyada nasıl davranılması gerektiği konusunda birtakım şeyler öğretmektedirler. Ebeveynler çocuklarının etrafında bir koza oluşturarak, adımlarına rehberlik etmektedirler (Satir, 2001: 374). Yapılan bu rehberlik desteğiyle ile çocuklar, toplumsal davranışları, tutum ve değerleri öğrenmektedirler.

Okul öncesi dönemi, değerlere ilişkin ilk etkileşimin gerçekleştiği dönemdir. Değerler, pek çok kaynaktan beslenerek gelişmektedir ve özellikle küçük çocuklarda iyi davranışlara ilişkin deneyimlerin oldukça çeşitli olması önemlidir. Çocuklar, değerler ile ilgili bilgileri hayat boyu öğrenmektedirler ancak ilk öğrenilen bilgiler erken çocukluk döneminde kazanılmaya başlanmaktadır. Öğrenme süreci yaşam boyu devam etmekte fakat temel değerler bu dönemde oluşmaktadır (Balat & Dağal, 2006). Okul öncesi dönem, çocuğun, yaşadığı toplumun değer yargılarını ve o toplumun kültürel yapısına uygun davranış ve alışkanlıkları kazanmaya başladığı bir döneme denk gelmektedir (Bilir & Bal, 1989). Olumlu erken deneyimler sonraki davranış ve düşünce süreçlerinin sağlıklı gelişimi için, gerekli temeli sağlar (Gunnar & Barr, 1998).

Araştırmanın temel amacı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların değer algılarına ebeveyn tutumlarının etkisinin incelenmesidir. Bu temel amaca ek olarak araştırmanın aile görüşleri doğrultusunda okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen çocukların ve ebeveynlerinin birtakım demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek şeklinde amaçları da bulunmaktadır. Okul öncesi dönem, çocukların değerleri edinmeleri için atılan temellerin en başında gelmektedir. Okul öncesi dönemde edinilmiş değerlere ilişkin deneyim ve bilgiler yaşam boyu devam etmektedir. Fakat değerlere ilişkin temel bilgiler erken dönemlerde kazanılmaktadır. Bu süreden sonra değerlere ilişkin değişimler elbette mümkündür ancak temel değerler kazanılmıştır. Çocuklar değerleri, sırasıyla önce ailelerini sonra da okul öncesi eğitimcilerini gözlem ve model alma yöntemleriyle edinebilmektedirler. Bu yüzden ailelerin ve eğitimcilerin değerleri benimsemiş, çocuklara aktarabilen bireyler olması gerekmektedir. Ek olarak yapılan bu araştırma, değerlere ilişkin eğitiminin okul öncesi dönemde verilmesinin önemine ve gerekliliğine dikkat çekmek ve okul öncesi eğitim alanında çalışan eğitimcilerin ve okul öncesi eğitime devam etmeyen çocukların ebeveynlerinin değer edinim sürecine ilişkin dikkat çekmek, farkındalık oluşturmak bakımından da önem arz etmektedir. Araştırmanın amacına ulaşabilmek için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

1. Okulöncesi eğitime devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların değer algıları (sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık, paylaşım) ile ebeveyn tutumları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Okulöncesi eğitime devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların değer algıları toplam ve alt boyut puanları (sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık, paylaşım) sosyodemografik değişkenlere göre (medeni durumu, çocuğun bakımına destek olan kişinin varlığı, ebeveynlerin çalışma durumları, ebeveynlerin öğrenim durumları, çocuğun cinsiyeti, çocuğun kardeş sayısı) anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Okulöncesi eğitime devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların ebeveynlerinin tutumları toplam ve alt boyut puanları (demokratik tutum, otoriter tutum, koruyucu tutum, izin verici tutum) sosyodemografik değişkenlere göre (medeni durumu, çocuğun bakımına destek olan kişinin varlığı, ebeveynlerin çalışma durumları, ebeveynlerin öğrenim durumları) anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

İlgili Çalışmalar

Bu bölümde, yukarıda yer verilen konular ile ilgili olarak Türkiye’de ve yurt dışında yapılan çalışmalar ele alınacaktır.

Johansson (2002) “Öğretmenler çocuklarda hangi değerlerin olmasını isterler?” isimli araştırmasında çocuklardaki ahlaki değerlere öğretmenlerin bakış açısının nasıl olduğunu bulmayı amaçlayarak başlamıştır. Ek olarak bu çalışmada öğretmenlerin, değerler hakkındaki stratejileri çocukların dürüstlük değerini öğrenme şekilleri ve çocuğun dürüst olmasında etkili olan unsurlar hakkındaki düşüncelerini belirlemeye yönelik çalışmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğretmenler, çocukların dürüst olmayı öğrenmelerinin ve empati kurarak başkalarını anlamalarının modelleme yoluyla oluştuğunu belirtmişlerdir. Bir diğer öğretmen görüşüne göre de çocukların ahlaki değerlerinin sınırlı olduğunu ifade edilmiştir.

Gedik (2010), tez çalışmasında ilkökul öğretmenlerinin değer yönelimlerini ve öğrencilerine öğretmek istedikleri değerleri incelemiştir. Yapılan çalışmada, tarama modeli kullanılarak öğretmenlere "Potre Değerler Anketi" uygulanmıştır. İlkokul öğretmenlerinin yüksek olarak evrensellik, düşük olarak ise güç değerine önem verdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. İlkokul öğretmenlerinin değer yönelimlerinde demografik bilgilerinden olan cinsiyet açısından; “Yaşamdan haz alma ve Güvenlik”; yaşa göre “Uyarılım, Evrensellik ve Geleneksellik”; demografik bilgilerinden olan medeni durumları açısından, “Başarı ve Uyma; çocuk sahibi açısından “Başarı”; büyürken anne babasını kaybetme durumuna göre “Yaşamdan haz alma, Evrensellik, Yardımseverlik ve Geleneksellik” değerlerinde anlamlı farklılıklar görülmüştür. Doğum yeri, görev yapılan okul türü ve büyüdüğü aile türü bağımsız değişkenlerine göre sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinde herhangi bir farklılık görülmemiştir. İlkokul öğretmenlerinin öğrencilerine öğretmek istedikleri değerler “Başarı”, öğrencilerine öğretmek istemedikleri değerler ise “Uyma” olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. İlkokul öğretmenlerinin öğrencilerine öğretmek istedikleri değerler açısından cinsiyete göre “Güç, Başarı ve Evrensellik”; yaşa göre “Uyarılım, Yardımseverlik ve Geleneksellik”; medeni durumlarına göre “Güç, Güvenlik”; görev yapılan okul türüne göre “Güç, Öz-Yönelim, Evrensellik, Yardımseverlik ve Güvenlik” değerlerinde farklılıklar tespit edilmiştir.

Uyanık-Balat, Özdemir-Beceren ve Adak-Özdemir (2011) çalışmalarında, okul öncesi 60-72 aylık çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuklarının hangi değerlere sahip olmalarını istedikleri ve bu değerlerin ev içinde mi, okul ortamında mı öncelikli olarak verilmesine ilişkin görüşlerini araştırmışlardır. Araştırma 80 ebeveyn üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda; 1-Ebeveynler çocuklarının sahip olmasını istedikleri evrensel değerleri sırasıyla “Dürüstlük, Sorumluluk, Saygı, Mutluluk, Adalet, Merhamet ve Güvenilirlik, İyi vatandaş olma ve Barış” şeklinde sıralamışlardır. 2-Evde edinilmesini istedikleri değerleri “Saygılı olma, Nazik ve Dikkatli olmak, Cana yakın iyi huylu olmak, Kendine özenli ve sağlıklı olmak, Özgüvenli olmak, Başkalarına karşı duyarlı 19 olmak” şeklinde sıralamışlardır. 3-Okulda kazandırılması istenen değerleri ise, “Rekabetçi olmak, diğer çocuklarla iş birliği içinde çalışmak, Toplumu geliştirmeye istekli olmak ve Liderlik” olarak sıralamışlardır.

Thornberg ve Oğuz (2013) İsveç ve Türkiye’de değerler eğitiminde öğretmen görüşleri konulu nitel bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada İsveç ve Türk öğretmenlerin değerler eğitimine bakış açılarını incelemek amaçlanmıştır. 26 İsveçli 26 Türk olmak üzere toplam 52 öğretmenle yapılan nitel görüşmeler sonucunda değerler eğitiminde temel olan metodun öğrencilerle günlük iletişimde onlara iyi bir rol(örnek) model olmak olduğu görülmüştür. Değerler eğitimi genel olarak

bir dizi sosyal etkileşim/iletişimin içine yerleştirilen günlük bir uygulama olarak tanımlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin öğrenmesini istediği değerler olarak çoğunlukla ilişkisel değerler üzerinde durmuşlardır. İlişkisel değerler diğer insanlara saygı gösterme, hoş ve nazik olma, empati yapma, kendine nasıl davranılmasını istiyorsan diğer insanlara da öyle davranma, şefkatli, toleranslı olma, insanlara yardım etme, adaletle muamele etme ve diğerlerine zarar vermeme gibi diğer insanlara nasıl muamele etmen (davranman) gerektiği ile ilgili olan değerler olarak belirtilmiştir.

Aşıkuzun ve Kıldan (2014) makale çalışmalarında okul öncesi eğitim alan çocukların ebeveynlerinin çocuklarına kazandırılmasını istedikleri değerleri incelemişlerdir. Araştırmanın çalışma grubunu 2012–2013 yılında Kastamonu ilinde okul öncesi eğitime devam eden çocukların 218 ebeveyni (109 anne- 109 baba) oluşturmaktadır. Araştırmada bilgi toplamak için araştırmacıların Türkiye’de uygulanmakta olan okul öncesi eğitim programının içeriğinden yola çıkarak hazırladıkları değerlerin olduğu “Değer Sıralaması Formu” kullanılmıştır. Bu formda okul öncesi eğitim programında doğrudan ya da dolaylı olarak yer alan 20 değer bulunmaktadır. Ebeveynlerden bu değerleri çocuklarına kazandırmada öncelikli olarak sıralamaları istenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarına kazandırılmasını istedikleri değer sıralamasında ilk sırada “Dürüstlük”, ikinci sırada 21 “Saygı”, üçüncü sırada ise “Özgüven” değerleri gelmektedir. Değer öncelik sıralamalarına bakıldığında, en son sırada ise “Estetik” değeri gelmektedir.

Ülvere ve Veisson (2015) tarafından Estonya da bulunan okul öncesi kurumlarında değerler ve değerler eğitimi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada okulöncesi kurumları yöneticilerinin, öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin çocuklara öğretilmesinin önemli olduğunu düşündüğü değerler ile bu okullarda değerler eğitimi uygulamak için kullanılması gereken aktivitelerin bir taslağının çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırmada 173 okul müdürü, 425 öğretmen ve 390 ebeveyn olmak üzere toplam 978 katılımcı nitel ankete katılmıştır. Araştırma sonuçlar çocuklara öğretilmesi gereken en önemli değerlerin okul yöneticilerine göre mizah anlayışı, özsaygı ve yaratıcılık, öğretmenlere göre sabır, ebeveynlere göre ise güven ve bağlılık olduğunu ortaya koymuştur.

Amollo ve Lilian (2017) tarafından Kenya’nın Nairobi kentinde erken yaşlarda değerlere dayalı eğitimi teşvik etmede öğretmenin yeri ve okul ortamında değerlerin 27 desteklenmesi konulu araştırma yapılmıştır. Kenya’nın Nairobi kentinde 36 okulöncesi öğretmeninden elde edilen veriler sonucunda öğretmenler çocuklara hem bilinçli olarak hem de farkında olmayarak değerleri öğretse de örgün eğitimde hiçbir planlı değerler eğitimi programı olmadığı görülmüştür. Etkili eğitim metotları üzerine odaklanan değerlere yönelik programlara ihtiyaç olmasının yanı sıra, kültürler arası anlaşılabilirlik, sosyal bütünlük ve beraberlik gibi değerlerin güçlendirilmesi için değerlere dayalı eğitimin kullanılması üzerine öğretmenlerin düzenli bir eğitim alması gerektiği belirtilmiştir.

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu çalışma okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların değer algılarına ebeveyn tutumlarının etkisinin incelenmesini amaçlayan ilişkisel tarama modeli bir çalışmadır. İlişkisel tarama modeli iki veya ikiden çok sayıdaki değişkenler arasındaki değişimleri ve bu değişimlerinin derecelerini belirleyen araştırma yaklaşımı olarak bilinmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2005).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini İstanbul ilinde okulöncesi eğitim alan ve almayan 60-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocuklar ve ebeveynleri kartopu örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Kartopu örnekleme, araştırmacının problemine ilişkin zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanmasında kullanılır (Patton, 1987, s. 56). Kartopu örnekleme yolu ile evrendeki kişilerin

spesifik özelliklerinin belirlenmesine rağmen, bu kişilere ulaşmak zor olduğunda bu yöntem kullanılmaktadır. Örneklem grubundaki okul öncesi eğitim almayan çocuklar ve ebeveynleri seçilirken, daha önce çocuğun hiç eğitim almamış olma durumuna göre seçilmiştir.

Araştırmanın yapılacağı ilçelerdeki okullarda okuyan toplam okul öncesi öğrencilerin sayısının 29.720 olduğu öğrenilmiştir. Bu evrende kaç kişilik örneklemin güvenilir sonuçlara ulaşmak için yeterli olacağını tespit etmek için literatürde önerilen yöntemlere bakılmıştır. Örneklem sayısı belirlenirken Çingı (1994) tarafından uyarlanan tablo ölçüt alınmıştır. Buna göre, 29.720 kişilik evrenden 0,05 sapma miktarı ve $\alpha=0,05$ düzeyinde 234 kişi alınması uygun görünmektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında 234 çocuk ve ebeveynle çalışmanın yeterli olduğu görülmüştür. Araştırmaya dahil edilen okulöncesi eğitime devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların gruplarının eşit sayıda olmasına mümkün olduğu ölçüde dikkat edilmiştir.

Ebeveynlerine ilişkin demografik bilgiler elde edildiğinde örneklemin %75,2'si kadın, %24,8'i erkeklerden oluştuğu, çocukların anne babalarına ilişkin elde edilen bilgiler de %85,9'unun ailesinin birlikte, %14,1'inin ise boşanmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklara ilişkin demografik bilgiler elde edildiğinde, örneklemin %50,9'u kız, %49,1'i erkek çocuklardan oluştuğu, kardeş sayısı incelendiğinde, tek çocuk oranının %36,8, iki kardeş %38, 3 ve daha fazla kardeş olanlar %25,2 olduğu, bakım destek durumları incelendiğinde ailelerin %42,7'sinin bakım desteği aldığı ve %57,3'ünün ise almadığı saptanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler toplanırken standardize edilmiş ölçekler yardımı ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu bu form araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu form çocuk ve ebeveynlerine ait bilgileri (ebeveynin yaşı, ebeveynin cinsiyeti, ebeveynin medeni durumu, çocuğun bakımına destek olan kişinin varlığı, ebeveynlerin çalışma durumları, ebeveynlerin öğrenim durumları, çocuğun yaşı, çocuğun cinsiyeti, çocuğun kardeş sayısı, okul öncesi eğitim alma durumu) belirleyebilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Neslitürk ve Çeliköz (2015) tarafında geliştirilmiştir. Aile formu toplam 30'ar maddeden oluşan 3'lü likert tarzı ölçektir. Oluşturulan maddelerde davranışı gösterme sıklık oranlarına göre 3 (evet, bazen, hayır) seçenek bulunmaktadır. Değerler "sorumluluk", "saygı", "iş birliği", "dürüstlük", "dostluk/arkadaşlık" ve "paylaşım" şeklinde 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği (OÖDÖ) 60-72 aylık çocukların değer kazanımlarına ilişkin yeterliliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Ölçekten elde edilen puanlar çocukların değer kazanımlarına ilişkin performansları konusunda durum belirlemeye yönelik veriler ortaya koymaktadır.

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) bu ölçek, Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından 2-6 yaş arasındaki çocuklara sahip olan anne-babaların çocuklarına karşı göstermiş oldukları davranışları ölçmek için geliştirilmiştir. Bu ölçek Demokratik (17 madde), aşırı koruyucu (9 madde), izin verici (9 madde), otoriter (11 madde) şeklinde olmak üzere toplam 4 alt boyut ve 46 maddeden meydana gelmektedir. Bu ölçek 5'li likert tipi ölçektir. Gerçekleştirilen maddeler davranış biçimlerinden oluşmaktadır. Her davranış biçiminin karşısında yanıtlayacak olan kişinin seçeceği ve davranışların gerçekleşme sıklığına göre farklılık gösteren 5 seçenek bulunmaktadır. Cevaplayacak kişi her bir maddede tek bir seçenek işaretlemektedir. "Her zaman böyledir." seçeneğini seçen kişi 5, "Çoğunlukla böyledir" seçeneğini seçen kişi 4, "Bazen böyledir" seçeneğini seçen kişi 3, "Nadiren böyledir" seçeneğini seçen kişi 2 ve "Hiçbir zaman böyle değildir" seçeneğini seçen kişi 1 puan almaktadır. Böylelikle soruları cevaplayan ebeveynlerin, bahsedilen davranışı yapma sıklığı göz önüne serilmiştir. Boyutlarından her birinden alınan puan ayrı bir şekilde hesaplanmış ve her boyut için bir puan elde edilmiştir. Yüksek puan alınan boyut o boyutun temsil ettiği davranış şeklinin benimsendiği anlamına gelmektedir.

Etik Kurul Kararı

Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayın Etik Kurulu'ndan (22.012020 tarih ve 2020/8 sayılı kararı gereği) etik onay ve yazılı izin alınmıştır.

Veri Analizi

Çalışmanın örnekleme ilişkin demografik bilgilere göre tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Anket verileri Office Excell programına yüklenerek daha sonra istatistiksel paket analiz programına aktarılmıştır. Bu kapsamda öncelikle araştırma kapsamında incelenen değişkenler arasındaki ilişkiler tespit edilerek araştırmanın alt problemleri çözümlenmiştir. Araştırma kapsamında araştırmaya konu olan verilerin dağılımının belirlenmesi amacıyla frekans ve yüzde değerleri verilmiş, tanımlayıcı istatistiklerden ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Araştırmada verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla normallik testi yapılmıştır. Dağılımın normal olması sonucuyla parametrik testler uygulanmıştır. Analizde ikili grup karşılaştırmalarında bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla grubun karşılaştırmalarında tek yönlü varyans analizi (ANOVA), tek yönlü varyans analizi sonucunda gruplar arasında çıkan farklar Tukey Post hoc testleri ile incelenmiştir. Bağımlı değişkenlerin, birbirleri ile aralarındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır, ölçeklerin iç tutarlılık düzeylerini belirlemek için ise Cronbach's Alpha güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırma içerisinde yer alan amaçları ve hipotezleri test etmek için gerçekleştirilen istatistiksel analizlere ve sonrasında ulaşılan bulgulara yer verilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan veriler değerlendirilerek analiz edilmiştir. Bu analiz ve değerlendirmeler sonucu elde edilen bulgular tablolar şeklinde sunulmuştur.

Aşağıdaki Tablo 1'de "Ebeveyn Tutum Ölçeği" ile "Okul Öncesi Değerler Ölçeği" arasındaki ilişki incelenmiş olup, sonuçları verilmiştir.

Tablo 1: Ebeveyn Tutumları ile Değer Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 1'de ebeveyn tutumları ile değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin düşük düzeyde ve pozitif yönlü olduğu

	N	Correlation	Sig.
Ebeveyn Tutumları	234	.152	.020*
&			
Değer Algıları			

görülmüştür. ($r=.15$ $p<.05$) Ebeveyn tutumlarındaki olumlu eğilimin değer algılarını da %15 oranında arttırdığı söylenebilir.

Aşağıdaki Tablo 2'de "Ebeveyn Tutum Ölçeği" alt boyutları ile "Okul Öncesi Değerler Ölçeği" alt boyutlarının çocuğun değer algısı ilişkisi Pearson Korelasyon analizi ile incelenmiş olup ilgili sonuçlar verilmiştir.

Tablo 2: Ebeveyn Tutum Ölçeği ile Çocuğun Değer Algısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Sorumluluk	-									
2.Saygı	,09	-								
3.İşBirliği	,25**	,14*	-							
4.Dürüstlük	,17*	,01	,41**	-						
5.Dostluk	,32**	,08	,54**	,52**	-					
6.Paylaşma	,25**	,08	,49**	,46**	,58**	-				
7.Demokratik	-,08	,29**	,12	,01	,15*	,13*	-			
8.Otoriter	,38**	,17*	,03	,02	-,01	,01	-,42**	-		
9.Aşırı Koruyucu	,38**	,15*	,08	-,05	,07	,15*	,12	,11	-	
10.İzin Verici	,03	-,12	-,01	,12	-,11	-,07	-,48**	,22**	,01	-

* $p < .05$ düzeyinde anlamlı, ** $p < .01$ düzeyinde anlamlı

Ebeveyn tutum ölçeğinde ailenin demokratik olması ile çocuğun değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin saygı ($r=.29$, $p<.01$), dostluk ($r=.15$, $p<.05$) ve paylaşma ($r=.13$, $p<.05$) alt boyutlarında düşük düzeyde ve pozitif yönlü olduğu görülmüştür. Bu kapsamda ebeveynlerin demokratik olma durumu arttıkça çocuklardaki saygı %29, dostluk %15 ve paylaşma değerlerinde %13 oranında artış olduğu söylenebilmektedir.

Ebeveyn tutum ölçeğinde ailenin otoriter olması ile çocuğun değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin sorumluluk ($r=.38$, $p<.01$) alt boyutu ile orta düzeyde pozitif yönlü, saygı ($r=.17$, $p<.05$) alt boyutu ile pozitif ve düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Bu kapsamda ebeveynlerin otoriter olma durumu arttıkça çocuklardaki sorumluluk %38 ve saygı değerlerinde %17 oranında artış olduğu gözlemlenmiştir.

Ebeveyn tutum ölçeğinde ailenin aşırı koruyucu olması ile çocuğun değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin sorumluluk ($r=.38$, $p<.01$) alt boyutunda orta düzey ve pozitif yönlü, saygı alt boyutunda ($r=.15$, $p<.05$) düzeyde ve pozitif yönlü olduğu görülmüştür. Bu kapsamda ebeveynlerin aşırı koruyucu olma durumu arttıkça çocuklardaki sorumluluk %38 ve saygı duygularında %15 oranında artış olduğu söylenebilir.

Ebeveyn tutum ölçeğinde ailenin izin verici olması ile çocuğun değer algıları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. ($p>.05$)

Aşağıdaki Tablo 3'te 60-72 aylık çocukların okulöncesi eğitim alma durumlarının "Okul Öncesi Değerler Ölçeği" alt boyutları ile arasındaki ilişkinin bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3: Okul Öncesi Değerler Alt Boyutlarının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Gitme Durumuna Yönelik Hesaplanan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler	Okula Gitme	N	\bar{x}	ss	t	p
Sorumluluk	Evet	137	2,31	0,42	-2.015	.045*
	Hayır	97	2,43	0,47		
Saygı	Evet	137	2,37	0,34	-1.259	.209
	Hayır	97	2,42	0,38		
İşBirliği	Evet	137	2,34	0,40	-0.309	.758
	Hayır	97	2,36	0,40		
Dürüstlük	Evet	137	2,29	0,42	-1.359	.176
	Hayır	97	2,36	0,39		
Dostluk	Evet	137	2,57	0,41	-1.723	.084
	Hayır	97	2,67	0,43		
Paylaşma	Evet	137	2,43	0,42	-0.873	.384
	Hayır	97	2,48	0,45		

* $p < 0,05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 3'te çocukların okul öncesi eğitim kurumuna gitme durumlarının sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma başlıklarına göre anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda okula gitme durumu ile sorumluluk değeri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($t_{(2,230)} = -2.015$; $p < 0,05$). İncelendiğinde okula gitmeyen çocuklardaki sorumluluk ortalaması 2,43 iken okula giden çocuklarda bu ortalamanın 2,31 olduğu görülmüştür. Böylelikle okula gitmeyen çocuklardaki sorumluluk değerinin, okula giden çocuklara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Aşağıdaki Tablo 4'te kardeş sayısı değişkeninin "Okul Öncesi Değerler Ölçeği" alt boyutları ile ilişkisinin Anova testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4: Okul Öncesi Değerler Alt Boyutlarının Çocuğun Kardeş Sayısına Göre Anova Testi ile İncelenmesi

Okul Öncesi Değerler	Kardeş Sayısı	N	\bar{x}	ss	F	p	Farklılık
Sorumluluk	1	86	2,26	0,45	3.487	.032*	2>3
	2	89	2,42	0,41			
	3 ve üzeri	59	2,42	0,42			
Saygı	1	86	2,42	0,29	0.640	.528	
	2	89	2,35	0,37			
	3 ve üzeri	59	2,39	0,39			
İşBirliği	1	86	2,36	0,38	0.304	.738	
	2	89	2,32	0,41			
	3 ve üzeri	59	2,37	0,39			
Dürüstlük	1	86	2,26	0,43	1.220	.297	
	2	89	2,35	0,37			
	3 ve üzeri	59	2,33	0,39			
Dostluk	1	86	2,59	0,42	1.275	.281	
	2	89	2,66	0,38			
	3 ve üzeri	59	2,55	0,48			
Paylaşma	1	86	2,46	0,41	0.140	.870	
	2	89	2,46	0,43			
	3 ve üzeri	59	2,43	0,45			

1=1; 2=2; 3= 3 ve üzeri

Tablo 4’de Okul Öncesi Değerler Alt Boyutları çocukların kardeş sayısına göre incelendiğinde, sorumluluk ($F_{(2,231)}=3,487$; $p<0,05$) değerine verilen cevapların kardeş sayısına göre çocukların okul öncesi değerlerinde anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Bu kapsamda 2 ile 3 ve üzeri kardeş olan kişilerin sorumluluk ortalamalarının birbirinden farklı olduğu ve 3 ve üzeri kardeşi olan grup lehine farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu durumda kardeş sayısı arttıkça sorumluluk alma durumunun daha yüksek olabileceği düşünülebilir.

Aşağıdaki Tablo 5’te ebeveynlerin medeni durumlarının “Okul Öncesi Değerler Ölçeği” alt boyutları ile ilişkisinin bağımsız örneklem t testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5: Okul Öncesi Değerler Alt Boyutlarının Ebeveynlerin Medeni Durumlarına Göre Hesaplanan Bağımsız Örneklem t testi sonuçları

Okul Öncesi Değerler	Medeni Durum	n	\bar{x}	ss	t	p
Sorumluluk	Birlikte	201	2,38	0,46	1.000	.318
	Boşanmış	33	2,29	0,36		
Saygı	Birlikte	201	2,40	0,36	0.943	.330
	Boşanmış	33	2,33	0,37		
İşBirliği	Birlikte	201	2,38	0,38	2.977	.012*
	Boşanmış	33	2,16	0,45		
Dürüstlük	Birlikte	201	2,34	0,39	2.079	.039
	Boşanmış	33	2,18	0,46		
Dostluk	Birlikte	201	2,65	0,42	3.112	.003**
	Boşanmış	33	2,40	0,42		
Paylaşma	Birlikte	201	2,49	0,43	2.966	.003**
	Boşanmış	33	2,25	0,38		

** $p<0,01$ önem düzeyinde anlamlı * $p<0,05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 5’te çocukların ebeveynlerinin medeni durumlarının sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma başlıklarına göre anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda işbirliği ($t_{(2,232)}=2.977$; $p<0,05$), dostluk ($t_{(2,232)}=3.112$; $p<0,01$) ve dürüstlük ($t_{(2,232)}=2.079$; $p<0,01$) değerlerine verilen cevapların ebeveynlerin durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Ebeveynlerin birlikte olduğu ailelerdeki çocukların iş birliği, dostluk, paylaşma değerlerinin boşanmış aile çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aşağıdaki Tablo 6’da çocukların bakım destek durumlarının “Okul Öncesi Değerler Ölçeği” alt boyutlarına göre bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 6: Okul Öncesi Değerler Alt Boyutlarının Bakım Destek Durumlarına Göre Hesaplanan Bağımsız Örneklem t Testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler	Bakım Destek	n	\bar{x}	ss	t	P
Sorumluluk	Evet	100	2,33	0,40	-0.921	.358
	Hayır	134	2,39	0,48		
Saygı	Evet	100	2,30	0,35	-3.461	.001**
	Hayır	134	2,46	0,35		
İşBirliği	Evet	100	2,31	0,42	-1.376	.170
	Hayır	134	2,38	0,38		
Dürüstlük	Evet	100	2,32	0,42	0.058	.954
	Hayır	134	2,31	0,39		
Dostluk	Evet	100	2,55	0,45	-1.980	.049*
	Hayır	134	2,66	0,40		
Paylaşma	Evet	100	2,47	0,41	0.456	.649
	Hayır	134	2,44	0,45		

** $p < 0,01$ önem düzeyinde anlamlı * $p < 0,05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 6’da çocukların bakım destek durumlarının sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma başlıklarına göre anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda saygı ($t_{(2,232)} = -3.461$; $p < 0,01$) ve dostluk ($t_{(2,232)} = -1.980$; $p < 0,05$) değerlerine verilen cevapların çocukların bakım destek durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Saygı değeri incelendiğinde, evde bakıcı desteği alan çocukların saygı değerler ortalamasının 2,30, bu desteği almayan ailelerdeki çocukların ortalamasının 2,46 olduğu görülmüştür. Bakım desteği olmayan ailelerdeki çocukların saygı değerlerinin, bakım desteği olan ailelerdeki çocuklara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Dostluk değerinin bakım destek durumuna göre etkisine bakıldığında evde bakıcı desteği alan çocukların dostluk değerler ortalamasının 2,55, bu desteği almayan ailelerdeki çocukların ortalamasının 2,66 olduğu görülmüştür. Bakım desteği olmayan ailelerdeki çocukların dostluk değerlerinin, bakım desteği olan ailelerdeki çocuklara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Aşağıdaki Tablo 7’de annelerin çalışma durumlarının “Okul öncesi Değerler Ölçeği” alt boyutlarına göre incelenmesinin bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7: Okul Öncesi Değerler Alt Boyutlarının Annenin Çalışma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem t-testi ile İncelenmesi

Okul Değerler	Öncesi Anne Çalışma Durumu	N	\bar{x}	Ss	t	p
Sorumluluk	Ev Hanımı	75	2,45	0,51	2.127	.035*
	Çalışıyor	159	2,32	0,41		
Saygı	Ev Hanımı	75	2,40	0,39	0.300	.764
	Çalışıyor	159	2,38	0,34		
İşBirliği	Ev Hanımı	75	2,32	0,42	-0.615	.539
	Çalışıyor	159	2,36	0,38		
Dürüstlük	Ev Hanımı	75	2,33	0,38	0.444	.657
	Çalışıyor	159	2,31	0,41		
Dostluk	Ev Hanımı	75	2,59	0,43	-0.605	.546
	Çalışıyor	159	2,62	0,41		
Paylaşma	Ev Hanımı	75	2,40	0,42	-1.283	.201
	Çalışıyor	159	2,48	0,43		

Tablo 7’de annelerin çalışma durumlarının çocukların sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma değerlerine göre anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı bağımsız örneklem t-testi ile incelenmiştir. Bu kapsamda sorumluluk ($t_{(2,232)}=2.127$; $p<0,05$) değerine verilen cevapların annelerin çalışma durumlarına göre çocukların okul öncesi değerlerinde anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Annesi ev hanımı olan çocukların sorumluluk değer ortalamasının 2,45 olduğu görülürken annesi çalışan çocuklarda bu değer 2,32 olduğu görülmüştür. Böylelikle annesi ev hanımı olan çocuklardaki sorumluluk değerinin, annesi çalışan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aşağıdaki Tablo 8’de okula gitme durumunun “Ebeveyn Tutum Ölçeği” alt boyutlarına göre incelenmesinin bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 8: Ebeveyn Tutum Alt Boyutlarının Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Alma Durumuna Göre Bağımsız Örneklem t Testi ile İncelenmesi

Ebeveyn Tutum Ölçeği	Okula Gitme Durumu	n	\bar{x}	ss	t	p
Demokratik	Evet	137	4,07	0,69	-1.121	.263
	Hayır	97	4,17	0,63		
Otoriter	Evet	137	1,71	0,57	-1.325	.186
	Hayır	97	1,81	0,49		
Aşırı Koruyucu	Evet	137	3,36	0,85	-0.697	.487
	Hayır	97	3,43	0,75		
İzin Verici	Evet	137	2,60	0,69	3.501	.000**
	Hayır	97	2,29	0,59		

** $p<0,01$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 8’de çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam etme ve etmeme durumlarının ebeveynlerinin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda çocukların okula gitme durumuna göre ebeveynlerin izin verici tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($t_{(2,230)}=3.501$; $p<0,01$). İncelendiğinde okula giden çocukların ebeveynlerinin izin verme tutum ortalaması 2,60 iken okula gitmeyen çocuklarda bu ortalamanın 2,29 olduğu görülmüştür. Böylelikle çocukları okul öncesi eğitim alan ebeveynlerin çocuklarına izin verme yönündeki eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aşağıdaki Tablo 9’da babanın çalışma durumunun “Ebeveyn Tutum Ölçeği” alt boyutlarına göre incelenmesinin Anova testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 9: Ebeveyn Tutum Alt Boyutlarının Babanın Çalışma Durumuna Göre Anova Testi ile İncelenmesi

Ebeveyn Tutum Ölçeği	Baba Çalışma Durumu	n	\bar{x}	ss	F	p
Demokratik	Serbest	67	4,14	0,68	0.849	.469
	Özel	95	4,17	0,63		
	Memur	41	3,98	0,75		
	Diğer	31	4,07	0,63		
Otoriter	Serbest	67	1,74	0,53	0.092	.965
	Özel	95	1,74	0,55		
	Memur	41	1,79	0,56		
	Diğer	31	1,76	0,55		
Aşırı Koruyucu	Serbest	67	3,52	0,72	0.872	.456
	Özel	95	3,36	0,84		
	Memur	41	3,27	0,91		
	Diğer	31	3,37	0,74		
İzin Verici	Serbest	67	2,31	0,68	3.505	.016*
	Özel	95	2,43	0,60		
	Memur	41	2,68	0,75		
	Diğer	31	2,65	0,66		

1=serbest; 2=özel; 3=memur; 4= diğer

Tablo 9’da babaların çalışma durumlarının çocuklarına gösterdikleri tutuma etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda izin verici ($F_{(3,230)}=3,505$; $p<0,05$) ebeveyn tutumuna verilen cevapların babalarının çalışma durumlarına göre gösterdikleri tutumda anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Bu kapsamda babası memur olan çocukların, babaları tarafından izin verici davranışlar görme olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Aşağıdaki Tablo 10’da çocukların bakım destek durumlarının “Ebeveyn Tutum Ölçeği” alt boyutlarına göre incelenmesinin bağımsız örneklem t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10: Ebeveyn Tutum Alt Boyutlarının Çocukların Bakım Destek Durumlarına Göre Bağımsız Örneklem t Testi ile İncelenmesi

Ebeveyn Tutum Ölçeği	Bakım Destek	N	\bar{x}	ss	t	P
Demokratik	Evet	100	4,14	0,61	0.526	.599
	Hayır	134	4,10	0,72		
Otoriter	Evet	100	1,63	0,44	-3.285	.001**
	Hayır	134	1,86	0,60		
Aşırı Koruyucu	Evet	100	3,28	0,83	-1.844	.066
	Hayır	134	3,48	0,79		
İzin Verici	Evet	100	2,59	0,66	2.381	.018*
	Hayır	134	2,38	0,67		

** $p<0,01$ önem düzeyinde anlamlı * $p<0,05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 10’da çocukların bakım destek durumlarının ebeveynlerinin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumlarında anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda çocukların bakım destek durumlarının ebeveynlerinin otoriter ($t_{(2,230)}=-3.285$; $p<0,01$) ve

izin verici ($t_{(2,230)}=2.381$; $p<0,05$) tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olduğu görülmüştür. İncelendiğinde evde bakıcı desteği alan ailelerdeki çocukların, ebeveynlerinden gördükleri otoriter tutum ortalamasının 1,63, bakıcı desteği olmayan evdeki çocuklardaki ortalamasının ise 1,86 olduğu görülmüştür. Bakım desteği alan ailelerdeki otoriter tutumun, bakım desteği almayan ailelere nazaran daha düşük olduğu görülmüştür. Bakım desteği alan ailelerdeki ebeveynlerin izin verme tutum ortalamasının 2,59 olduğu, bakıcı desteği olmayan evlerde ebeveynlerin izin verici tutum ortalamasının 2,38 olduğu belirlenmiştir. Böylelikle, bakım desteği alan ailelerdeki ebeveynlerin çocuklarına izin verme tutumlarının daha yüksek seviyede oldukları görülmüştür.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada okul öncesi eğitime devam eden ve etmeyen 60-72 aylık çocukların değer algılarına ebeveyn tutumlarının etkisi incelenmiştir. Bu amaca yönelik alt problemler tespit edilmiş ve tespit edilen alt problemlere cevap aranmıştır. Bu bölümde okul öncesi değer ölçeği aile formundan elde edilen puanlar, ebeveyn tutum ölçeğinden elde edilen puanlar ve demografik bilgilerin olduğu kişisel bilgi formundan elde edilen bilgiler ile uygulanan istatistiksel analizlerden elde edilen bulgular, araştırmaya temel oluşturan alt problemler bağlamında tartışılmış ve elde edilen bulgulara ilişkin yorumlara yer verilerek önerilerde bulunulmuştur.

Ebeveyn tutum ölçeğinde ailenin demokratik tutuma sahip olması ile çocuğun değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu kapsamda ebeveynlerin demokratik tutum gösterme durumu arttıkça çocuklardaki saygı, dostluk ve paylaşma değerlerinde oranında artış olduğu gözlemlenmektedir. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip ailelerde, saygı ve karşılıklı olarak birbirlerinin görüşlerini önemsemelerinin ön planda olduğu söylenebilmektedir. Bu tutum, ebeveyn tutumları içinde en sağlıklı tutum olarak bilinmektedir. Bu tutum ile büyüyen çocukların saygı, dostluk ve paylaşma değerlerinin yüksek olması tutumun ne kadar doğru olduğunu göstermektedir. Yavuzer (1998) demokratik anne baba tutumu ile büyüyen çocuğun girişken olduğunu, özgüvenli bir birey olduğunu ve kararlarını kendisinin verebildiğini ve sorumluluk alabildiğini savunmaktadır (Yavuzer, 2004).

Ebeveyn tutum ölçeğinde ailenin otoriter tutuma sahip olması ile çocuğun sorumluluk, saygı ve paylaşma değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde, ebeveynlerin otoriter tutuma sahip durumu arttıkça çocuklardaki sorumluluk ve saygı değerlerinde artış olduğu gözlemlenmiştir. Otoriter ebeveyn tutumunda itaat ön plandadır, bu yüzden çocuk saygı göstermediği zaman karşılaşacağı cezanın farkında olabilir. Sorumluluk değerine bakıldığında çocuk, ebeveynlerinden övgü alabilmek, kendisinin var olduğunu kanıtlayabilmek amacıyla sorumluluklarını yerine getirmektedir. Otoriter tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının saygı ve sorumluluk değerinin yüksek olması, çocuğun, ailesinin istediği gibi biri olmak için çabalaması, ailesi ile ters düşmemesi, otoriteden ve cezadan korkmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Baumrind (1966) yapılan araştırmada farklı ebeveynlik stillerinin çocukların davranışlarına nasıl etki ettiği incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, otoriter ebeveynlerin çocukları, daha az düşünceli, düşük özgüvenli ve daha fazla agresif davranışlar sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Baumrind'in araştırması, otoriter ebeveynliğin çocukların gelişimi üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini ve demokratik ebeveynlik tarzının daha olumlu sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Baumrind (1966) tarafından yapılan çalışmanın ulaştığımız sonuç ile çelişir durumdadır.

Ebeveyn tutum ölçeğinde ailenin aşırı koruyucu tutuma sahip olması ile çocuğun değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde, ebeveynlerin aşırı koruyucu tutuma sahip olma durumu arttıkça çocuklardaki sorumluluk ve saygı değerlerinde artış olduğu, paylaşma dürüstlük ve iş birliği değerlerinde farklılık olmadığı gözlemlenmektedir. Bu, aşırı koruyucu ebeveynlerin çocuklarını daha sıkı kontrol ettikleri ve beklentilerini yüksek tuttıkları için olabilir. Ancak, paylaşma, dürüstlük ve iş birliği gibi diğer değerlerde farklılık olmaması, çocukların özgüven eksikliği ve bağımsızlık

yoksunluğu yaşayabileceğini ve bu nedenle bu değerleri daha az benimseyebileceklerini düşündürmektedir. Çocuklar değerleri gözlem ve rol model alma yolu ile öğrendiklerinden fazla sorumluluk alan ebeveynler farkında olmadan çocuklarına bu değeri rol model alma ile aktarabiliyor olabilirler. Aşırı koruyucu tutum ile büyüyen çocuklar ebeveynlerine bağımlı oldukları için onlara saygı göstermek zorunda hissediyor olabilirler. İlgili literatür incelendiğinde, McElmeel ve Sharron (2002) “Çocuklar için iyi karakterin en etkili yolu, ebeveynler için en iyi standartlarla model olmaktan geçer” şeklindeki ifadeyle ailenin değerler eğitimindeki önemine dikkat çekmiştir. Öngider (2013)’te ebeveyn tutumlarına ve değer öğretimine değinmiştir. Buna göre; çocuğun psikolojik sağlığının ebeveynlerinin davranışlarını nasıl anladığı ve yorumladığına bağlı olduğunu belirtmiştir. Hem McElmeel-Sharron hem de Öngider’in çalışmaları birlikte değerlendirildiğinde ebeveyn tutumlarının çocukların değer eğitimleri üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır. Gordon (2017), ebeveynlerin değerleri öğretmekle kalmayıp değerleri çocuklara aktarmanın kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır. Çocukların ebeveynlerinin davranışlarını izleyip, konuştuklarını duyarak, kendilerine olan davranışlarına dikkat ederek onların değerlerini ister istemez öğrenmek zorunda kalacaklarını belirtmiştir (Neslitürk, S. & Çeliköz, N, 2015). Bu nedenle çocuğa değerlerin kazandırılmasında ebeveyn tutumları son derece önemlidir. Soenens ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan araştırmada, aşırı koruyucu anne-baba tutumlarının çocukların problem davranışları ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin aşırı koruyucu tutumuna sahip olma durumu arttıkça çocukların sorumluluk ve saygı değerlerinde artış olduğu, paylaşma, dürüstlük ve iş birliği değerlerinde farklılık olmadığı görülmüştür.

Bu araştırmada, ebeveyn tutumları ile değer algıları arasındaki ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu ilişkinin düşük düzeyde ve pozitif yönlü olduğu görülmüştür. Bu noktada ebeveyn tutumlarının çocukların değer algıları üzerinde etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Çocukların okul öncesi eğitim kurumuna gitme durumlarının sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma başlıklarına göre anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda sorumluluk değerinin okula gitme durumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olduğu görülmüştür. Okula gitmeyen çocuklardaki sorumluluk değerinin, okula giden çocuklara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde bu durumun tersine, Bridge (2004) çocukların gerçek problemle karşılaşması ve paylaşmada bulunabileceği, iş birliği, saygı ve sorumluluk gibi değerleri edinebilmeleri için farklı imkanlara ihtiyaçları olduğunu belirtilmektedir. Bu imkânların sağlandığı ve kazanıldığı en iyi yerler okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Okulöncesi eğitim almayan çocukların sorumluluk değerlerinin okulöncesi eğitim alan çocuklara göre daha yüksek çıkmasının sebebi okulöncesi değer programlarının yetersizlikleri ve öğretmenin yeterli rol model olamaması olabilir. Değerlere gerekli önemin verilmemesi, örtük ve gizil eğitimin yeterli olmadığının göstergesi olabilir. Okulöncesi eğitim almayan çocukların ise ekonomik yetersizleri olabileceği düşünüldüğünde diğerlerine göre hayata ilişkin daha fazla sorumluluk aldıkları söylenebilir.

Çocukların cinsiyetlerinin sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma başlıklarına göre anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda tüm alt boyutların çocukların cinsiyetlerinin okul öncesi değerlerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Tanrıverdi ve Eraslan (2015) tarafından yapılan araştırmada da okul öncesi çocukların değerler kazanımına yönelik olarak; cinsiyete göre değer kazanım düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulgusuna rastlamamışlardır (Öngider, N, 2013). Bu sonuç yapılan araştırmanın sonucunu desteklemektedir. Diğer yandan yapılan araştırmayı desteklemeyen araştırmalar da bulunmaktadır. Dix ve Grusec (1983), davranışın içselleştirilmesini kolaylaştırmak için kuramcılarının katkısıyla varsayılan sosyal çıkarımlar ve ebeveynlerin çocuklarının elde ettikleri bu çıkarımları anlaması konusunda bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Ebeveynlerin sosyalleştirme teknikleri olan ceza tehdidi, model olma ve muhakeme yapmanın sonucu olarak kişisel özellikler incelenmiştir

Araştırmaya katılanlar; 5-6 yaş, 8-9 yaş, 11-13 yaş dönemindeki çocuklar ve onların ebeveynleridir. Araştırma sonuçları, kızların muhakeme yapma konusunda erkeklere göre daha duyarlı olduğunu göstermiş, kızlar daha fazla fedakarlık değerlerini kabul etmiş ve tümevarımsal muhakemeye daha duyarlı olmuştur. Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde çocukların cinsiyetlerinin fark yaratmaması, cinsiyetten önce daha duyarlı değişkenlerin olduğunu yansıtmaktadır (Gordon, T., 2017).

Çocukların kardeş sayısına göre değer algıları incelendiğinde, sorumluluk değerine verilen cevapların kardeş sayısını değişkeninin çocukların okul öncesi değer algılarında anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Bu kapsamda 3 ve daha fazla kardeş olan kişilerin sorumluluk ortalamasının grup içindeki en yüksek ortalama olduğu görülmüştür. Kardeş sayısı arttıkça sorumluluk alma durumunun daha yüksek olabileceği görülmüştür. Kalabalık bir ortamda büyüyen çocukların birbirleri ile etkileşimlerinde denge oluşturabilmek için belli değer algılarının bulunması gerektiği de savunulabilir. İş Birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma alt boyutlarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde, bu araştırmanın destekler şekilde ebeveyn tutumunun ailedeki çocuk sayısına göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmaktadır (Tanrıverdi, H. & Eraslan, N. 2015). Bu durum, ebeveynlik deneyiminin her bir çocukta farklı yaşanması, ilk çocuktan sonra ebeveynlerin daha deneyimli olduğu ve bunun da ebeveyn tutumlarına yansıtılması şeklinde yorumlanabilmektedir. Kardeşi olan çocuğa ablalık – abilik rolü verilir. Bu rolün gerektirdiği sorumlulukları alabilmeleri için çocuklar ebeveynleri tarafından teşvik edilirler. Kardeş kıskançlığının önüne geçilmek için de ebeveynler tarafından abilik ve ablalık rolü ve kardeşlere karşı olan sorumluluklar sürekli olarak çocuklara hatırlatılır. Bu durumdan dolayı kardeş sayısı arttıkça sorumluluk alma durumunun arttığı söylenebilir.

Çocukların bakım destek durumlarının sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma başlıklarına göre anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda sorumluluk, iş birliği, dürüstlük ve paylaşma değerlerine verilen cevapların birbirine oldukça yakın olması nedeniyle çocukların bakım destek durumlarının okul öncesi değerlerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Diğer yandan saygı ve dostluk değerlerine verilen cevapların çocukların bakım destek durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Bakım desteği olmayan ailelerdeki çocukların saygı değerlerinin, bakım desteği olan ailelerdeki çocuklara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bakım desteği olmayan ailelerdeki çocukların dostluk değerlerinin, bakım desteği olan ailelerdeki çocuklara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ebeveyn topluma kazandırmak istediği çocuğu ancak kendi davranışları ve öğretimi ile yetiştirebilir. Elde edilen bulgular bu durumu destekler durumdadır. Bakıcı ile büyüyen çocukların saygı ve dostluk değerleri düşük bulunmuştur. Bakım desteği alan ailelerdeki çocuklar, daha az saygı değerleri gösterme eğiliminde olabilirler, çünkü daha fazla özgürlük ve bağımsızlık hissi yaşayabilirler. Diğer yandan, bakım desteği almayan ailelerdeki çocuklar, daha fazla saygı gösterme eğiliminde olabilirler, çünkü ailelerinden daha sıkı bir disiplin beklemektedirler. Bakım veren kişi çocuğa manevi bir öğretim ve tatminde bulunmayabilir. Bakım veren kişi yalnızca çocuğun fiziksel ihtiyaçlarını karşılar ve çocuk yalnızca ihtiyaçlarının karşılanması için bakım veren kişiyle iletişimde olabilir veya bakım verenle herhangi bir paylaşımında bulunmadığı için bu durum dostluk değerini kazanmasına engel olmuş olabilir.

Çocukların ebeveynlerinin medeni durumlarının sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma başlıklarına göre anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda sorumluluk, saygı ve dürüstlük değerlerine verilen cevapların birbirine oldukça yakın olması nedeniyle çocukların ebeveynlerinin medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık oluşmadığı görülmüştür. Diğer yandan ise iş birliği, dostluk ve paylaşma değerlerine verilen cevapların ebeveynlerin medeni durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Dostluk değerinin ebeveynlerin medeni durumuna göre etkisine bakıldığında ebeveynleri birlikte olan çocuklarda dostluk değerinin boşanmış aile çocuklarına göre daha yüksek

olduğu görülmüştür. Paylaşma değeri ebeveynlerin medeni durumlarına göre incelendiğinde, ebeveynlerin birlikte olduğu ailelerdeki çocukların paylaşma değerlerinin boşanmış aile çocuklarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgular incelendiğinde, boşanmış olan ebeveynin duygusal olarak yoksunluk çekebileceği ve eve karşı sorumluluk almak istemeyeceği düşünülebilir. Annesi ve babası birlikte olan çocuklar aile içinde paylaşma değerinin varlığını hissedebilirler. Çocuk rol model olarak değer edinimini gerçekleştirdiği için, paylaşma, dostluk ve iş birliği değerleri daha fazla gözlem ve rol model alınarak öğrenilen değerler olarak düşünülebilir. Evde yalnız anne ile ya da yalnız baba ile yaşayan çocuk, yaşam alanında gözlem yapma fırsatı bulamıyor olabilir. M. Mistry, R. Mistry, & D. Brown (2002), yaptıkları çalışmada çocukların ebeveynlerinin medeni durumları ve ebeveynlik stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma, medeni durumun sorumluluk, saygı ve dürüstlük değerlerine göre çocukların ebeveynlerinin ebeveynlik tarzında bir farklılık yaratmadığını göstermiştir.

Annelerin çalışma durumlarının çocukların sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma değerlerine göre anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk ve paylaşma değerlerine verilen cevapların annenin çalışma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Annesi ev hanımı olan çocukların sorumluluk değerlerinin annesi çalışan çocuklardan daha yüksek çıkması annesi ev hanımı olan çocukların tüm günü annesi ile geçirmesiyle ve bu süreçte annesinin yerine getirdiği tüm sorumlulukları gözlemlemesi ile açıklanabilir. Bu durumda annesi çalışan çocuklar anneleri ile daha az vakit geçirdikleri için sorumluluk değerini kazanamamış olabilirler. İlgili literatür incelendiğinde, bu araştırmanın bulgusundan farklı sonuca ulaşılan bir çalışmaya rastlanmıştır. Demirhan ve İşcan'a (2007) göre ev hanımı olan annelerin çocuklarının genel değer algıları, dostluk ve paylaşma dayalı, çalışan annelerin çocuklarının genel değer algıları, dostluk ve paylaşma dayalı değer algılarından daha yüksek olduğu bulgusu bulunmaktadır. Annesi ev hanımı olan çocukların anneleri ile daha fazla vakit geçirdikleri varsayıldığında, yemek hazırlama, birlikte etkinlik yapma ve etkinlik sonrası eşyalarını toplama, varsa kardeşinin bakımına yardımcı olma gibi durumlar yaşadıklarından annelerinin desteğiyle daha çok sorumluluk aldıkları düşünülmektedir. Annesi çalışan çocukların annesi ev hanımı olan çocuklardan daha düşük sorumluluk değerine sahip olmaları annesi çalışan çocukların anneleri ile birlikte daha az vakit geçirmeleri ile açıklanabilir. Sorumluluk değerine verilen cevapların ise annelerin çalışma durumlarına göre çocukların okul öncesi değerlerinde anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Annesi ev hanımı olan çocukların ve çalışan anneye sahip olan çocukların sorumluluk değerlerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Annesi ev hanımı olan çocuklardaki sorumluluk değerinin, annesi çalışan çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çocukların okul öncesi eğitim kurumuna gitme durumlarının ebeveynlerinin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda çocukların okula gitme durumunun ebeveynlerin izin verici tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olduğu görülmüştür. Böylelikle çocukları okul öncesi eğitim alan ebeveynlerin çocuklarına izin verme yönündeki eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum okul desteği ile gerçekleşiyor olabilir. Çocuğun gelişim alanlarındaki ilerlemenin gözle görülür şekilde olması ebeveynlerin izin verici tutumu sergilemesine sebep olabilmektedir. Ebeveynler, çocuklarının okuldaki çocuklardan geri kalmasını ve herhangi bir şeyden mahrum kalmalarını istemiyor ve çocuklarının akranları tarafından sevimlerini istiyor olabilirler. Bu doğrultuda izin verici tutum gösterme eğilimleri artıyor olabilir.

Çocukların bakım destek durumlarının ebeveynlerinin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumlarında anlamlı bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Bu kapsamda çocukların bakım destek durumlarının ebeveynlerinin otoriter ve izin verici tutumlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olduğu görülmüştür. İncelendiğinde, bakım desteği alan ailelerdeki ebeveynlerin çocuklarına izin verme tutumlarının daha yüksek seviyede oldukları

görülmüştür. Bu sonuçlar, bakım desteği alan ailelerde ebeveynlerin çocuklarına daha fazla özgürlük ve bağımsızlık verme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bakıcısı olan çocukların ebeveynlerinin izin verici tutuma sahip olmasının nedeni, ebeveynlerin çocukları ile daha az vakit geçirmelerinden dolayı vicdanen rahatsız olup çocukları ne isterse yapma eğiliminde olmaları olabilir. Lee ve arkadaşları (2014) yaptıkları bir araştırmada, bakım desteği alan ailelerde ebeveynlerin daha az otoriter ve daha az aşırı koruyucu olduğunu, dolayısıyla daha demokratik bir tutum sergilediğini göstermiştir.

Babaların çalışma durumlarının çocuklarına gösterdikleri tutum konusundaki etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda izin verici ebeveyn tutumuna verilen cevapların babalarının çalışma durumlarına göre gösterdikleri tutumda anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Babaların iş durumlarının, çocuklarına karşı izin verici ebeveynlik tutumunu etkilemesinin altında birkaç olası neden bulunabilir. İş stresi babaların iş durumlarındaki farklılıklar, iş streslerindeki farklılıkları da beraberinde getirir. Özellikle fiziksel veya tehlikeli işlerde çalışan babaların iş stresi, ofis ortamında çalışan babalara göre daha yüksek olabilir. Bu nedenle, iş durumu stres seviyesini etkilediğinden, bu stres düzeyi de çocuklarına karşı sergilenen ebeveynlik tutumunu etkileyebilir. Çalışma saatleri de babaların sergiledikleri tutumu etkileyebilmektedir. Babaların iş durumları, çalışma saatlerindeki farklılıkları da beraberinde getirir. Babası memur olan çocukların babaları, diğer iş kollarındaki babalara göre daha esnek çalışma saatlerine sahip olabilir. Bu esneklik, babaların çocuklarına daha fazla zaman ayırabilmesine ve dolayısıyla daha izin verici bir ebeveynlik tutumu sergilemesine neden olabilir. Jo Jones ve Francesca Solmi (2017) yaptıkları çalışmalarında babaların çalışma durumlarının çocuklarına gösterdikleri tutum üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada, babaların çalışma durumlarına göre izin verici ebeveyn tutumuna verdikleri cevaplar karşılaştırılmıştır. Buna göre, babası memur olan çocukların, babaları tarafından izin verici tutum görme olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin eğitim durumlarının çocuklarına gösterdikleri tutum konusundaki etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda her bir alt boyut bazında eğitim durumunun ebeveynlerin tutumunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde bir sonuca ulaşılamamıştır.

Öneriler

Bu çalışmada çocukların değer algılarını belirlemek amacı ile yalnızca değerler ölçeği aile formuna yer verilmesi bu araştırmanın sınırlılığıdır. Yapılacak olan yeni araştırmalarda ölçeğin öğretmen ve çocuk formları da kullanılarak daha kapsamlı incelemelerde bulunulabilir.

Araştırmamızda okul öncesi eğitim alan ve almayan çocukların aldıkları eğitim süresi değişkeni incelenmemiştir. Yeni araştırmalarda çocukların eğitim alma süresi değişkeni demografik bilgi formlarına eklenebilir ve değer eğitimi ile arasındaki ilişki incelenebilir.

Ebeveyn tutumlarının çocukların değer algılarına olan etkisi özel ve devlet okulöncesi eğitim kurumlarında uygulanarak elde edilen sonuçlar bu araştırmanın sonuçlarından elde edilen bulgular ile karşılaştırılabilir.

Bu araştırmanın sonucunda, ebeveyn tutumlarının çocukların değer algılarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveyn tutumları hakkında seminerler düzenlenebilir, ebeveynlere ebeveyn tutumunun ne kadar önemli olduğu ve ne ölçüde çocukları etkilediği hakkında bilgi verilebilir.

Okul öncesi eğitime devam etmeyen çocukların değer düzeylerinin artırılması konusunda belediyelerde çocuk ve aile ile çalışan profesyoneller tarafından ebeveynlere seminerler düzenlenebilir.

Bu çalışmada ebeveyn tutumlarının, çocukların değer algıları üzerinde olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların aileleri ile iletişime önem verilmelidir. Okul öncesi dönemdeki çocuğun eğitim ve öğretiminde aileler eğitim sürecine dahil edilmeli ve okul aile iş birliği gözetilmelidir. Okul öncesi eğitim sürecinde çocukların değerler eğitimine yönelik programlara ek olarak ebeveynlere yönelik değerler eğitimi programlarının geliştirilmesi, değerler eğitimine yönelik etkinlik ve uygulamalara ailelerin de dahil edilmesi önerilir.

Bu çalışma, ebeveyn tutumlarının çocukların değer algıları üzerindeki etkisini araştırarak, ebeveynlerin çocukların değerlerini nasıl şekillendirebileceğini vurgulamaktadır. Ebeveynlere çocuklarıyla daha etkili iletişim kurmaları ve değerlerini olumlu yönde etkilemeleri konusunda rehberlik sağlar, okul öncesi eğitim programları ve ebeveynlik destek programları gibi uygulama alanlarında kullanılabilir. Örneğin, okul öncesi eğitim programlarına değerlerin entegre edilmesi veya ebeveynlik destek programlarında ebeveynlerin çocuklarıyla değerler üzerine etkili iletişim kurmaları gibi uygulamalar geliştirilebilir.

Kaynakça

- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (1), 97-107.
- Alpöge G. (2011). *Okul Öncesinde Değerler Eğitimi*. Bilgi Yayınevi.
- Amollo, O. P. & Lilian G. K. (2017) Teacher position in spurring value based education in early learning in Nairobi County, Kenya: Addressing support of values in school environment, *Journal of Education and Learning*, (6).
- Aşıkuzun, A. & Kıldan, A (2014). An Examination of the values which the parents of pre-school students want their children to acquire. *Procedia- Social and Behavioral Science*. S. 116, s. 3700 – 3704.
- Balat, G. U. & Dağal, (2009). A. B. *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikler*. Kök Yayıncılık.
- Başçı, Z.N. (2017). Sınıf öğretmenlerinin perspektifinden değerler eğitiminin incelenmesi: Erzurum örneği. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6(1). 343-367.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior, child development, 37(4), 887-907.
- Bridge, Berna, (2004), *Duyguların Eğitimi*. 2. Baskı, Beyaz Yayınları.
- Bilir, Ş. & S. Bal, (1989). Kütahya İl Merkezinde Anaokuluna Giden ve Gitmeyen 4-6 Yaşlar Arasındaki Çocukların Kullandıkları İfadelerin Sözdizimi Yönünden İncelenmesi. *Ya-Pa 6.Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri Kitapçığı*. Ya-Pa Yayınları.
- Cooper, D. (2014). *Character education: a study of an elementary school leadership academy*. [Doctoral thesis], Wilmington University.
- Çıngı H,(1994). *Örnekleme kuramı*. H.Ü. Fen Fakültesi Basımevi.
- Davidov, M. & Grusec, J. E. (2006). Untangling the links of parental responsiveness to distress and warmth to child outcomes. *Child Development*, 77, 44-58.
- Delmar Thomson Learning. (2010). 66-77.Rafferty, Y. & Griffin, K.W. Parenting behaviours among low- income mothers of preschool age children in the USA: implications for parenting programmes. *International Journal of Early Years Education*, 18 (2): 143–157.

- Demirhan, İ. Şcan, (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dix & Grusec, (1983). Parental influence techniques: An attributional analysis. *Child Development*, 54,3.
- Döring, A. K. (2010). Assessing children's values: An exploratory study. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 28(6) 564–577.
- Erkuş S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi* [Yüksek lisans tezi]. Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Eğitimi Ana Bilim Dalı.
- Gander, M.J. & Gardiner, H.W. (2001). *Çocuk ve ergen gelişimi*. Hazırlayan Bekir Onur, Çev: Ali Dönmez. İmge Kitabevi.
- Gordon, T. (2017). *Etkili Anne-Baba Eğitimi* (D. Tekin, & N. Özkan, Çev.) Profil Kitap Yayınları.
- Gunnar, M. R. & Barr, (1998). R. G. Stress, early brain development and behavior. *Infants and Young Children*, 11(1), 1-14.
- Gürhan, (2017). *İlkokullarda uygulanan değerler eğitimi uygulamalarının yönetici ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi Konya Selçuklu örneği*, [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi], Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Jones, J. & Solmi, F. (2017). Fathers' working status and parenting: An exploratory study. *Journal of Child and Family Studies*, 26(10), 2779-2791.
- Karabulut-Demir, E. & Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ), *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Lee, Y. J., Lee, S. J., & Kim, J. Y. (2014). Parenting attitudes of mothers with intellectual disabilities and their associations with demographic factors and children's behavioral problems. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 27(5), 434-444.
- McElmeel, L. Sharron. (2002). Character education: A book guide for teachers, librarians and parents. *Printed in The United States of America*.
- Mistry, M., Mistry, R., & Brown, D. (2002). The relationship between parenting and poverty in diverse urban settings. *Journal of Family Issues*. 23(7), 882-905.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne değerler eğitimi programının 5–6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyine etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Neslitürk, S. & Çeliköz, N. (2015). Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 19-42.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5.
- Özgüven, H. D., Soykan, Ç., Haran, S., & Gençöz, T. (2003). İntihar girişiminde depresyon ve kaygı belirtileri ile problem çözme becerileri ve algılanan sosyal desteğin önemi. *Türk Psikoloji Dergisi*. 18(52), 1-11.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Yeni Doğu Matbaası.
- Patton, M. Q. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*.
- Potts, N.L. & Mandleco, B.L. (2002). *Pediatric Nursing: Caring for Children and Their Families*.

- Raths, L. E., Harmin, M. & Simon, S.B. (1966). *Values and teaching: working with values in the classroom*. Ohio: Charles E. Merrill Books.
- Sagiv, L. (2002). Vocational interests and basic values. *Journal Career Assess.* 10(2), 233-257.
- Satir, V. (2001). *İnsan yaratmak: Aile terapisinin başyapıtı (1. Baskı)*. S. Yeniçeri, (Çev.). Beyaz Yayınları.
- Sapsağlam, Ö. & Ömeroğlu, E. (2016). Examining the effect of social values education program being applied to nursery school students upon acquiring social skills. *Educational Research and Reviews*, 11(13), 1262-1271.
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyckx, K., & Goossens, L. (2006). Parenting and adolescent problem behavior: An integrated model with adolescent self-disclosure and perceived parental knowledge as intervening variables. *Developmental psychology*, 42(2), 305-318.
- Tanrıverdi, H. & Eraslan, N. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile değer kazanımları arasındaki ilişki. *KTÜ SBE Sos. Bil. Dergisi*, 9, 9- 23.
- Thornberg R.(2013). “The lack of professional knowledge in values education”. *Teaching and Teacher Education*, 24(7), 1791-1798.
- Uyanık B. G., Özdemir B., B. & Adak Ö. A. (2011). The evaluation of parents’ views related to helping pre-school children gain some universal values. *Procedia Social and Behavioral Sciences* (15), 908-912.
- Ülavere, Parje & Veisson, (2015). Marika Values And Values Education in Estonian Preschool Child Care Institutions. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 17(2), 108-124.
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk eğitimi el kitabı*. 6. basım. Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2004). *Ana-baba ve çocuk*. 17. basım, Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2008). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, H. (2010). Çocuğun ailede kazanacağı önemli bir değer: kanaatkârlık. *Eğitime Bakış Dergisi*, (18), s.55-58.
- Yörükoğlu, (1996). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Özgür Yayınları.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:
 1. Yazar/First author %80,
 2. Yazar/Second author %20.
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors)